

Katarzyna Waldoch

Uniwersytet Gdański, Polska

e-mail: katarzyna.waldoch@ug.edu.pl

ORCID: 0000-0003-2594-1408

ROZSZERZENIE KRĘGU PODMIOTÓW UPRAWNIONYCH DO SKORZYSTANIA ZE SZCZEGÓLNEJ OCHRONY KONSUMENCKIEJ

EXTENDING THE GROUP OF ENTITIES ENTITLED TO BENEFIT FROM SPECIAL CONSUMER PROTECTION

Abstract

The article aims to analyze and evaluate the last amendment of the Civil Code by which articles 385⁵, 556⁴, 576⁵ enter into force. These regulations are expanding the group of entities entitled to consumer protection. New provisions, by the intention of the legislator, are to provide entrepreneurs who are natural persons concluding contracts with entrepreneurs with the stronger market position the same protection as provided for consumers in the scope of the use of abusive clauses, warranty for defects and the right to withdraw from a distance or off-premises contract. The introduced regulation raises some theoretical and practical doubts. They result from the unclear terms used by the legislator and from giving decisive importance to the data contained in CEIDG when qualifying contracts in terms of their professional nature.

KEYWORDS

consumer, entrepreneur, business activity, registry

SŁOWA KLUCZOWE

konsument, przedsiębiorca, działalność gospodarcza, rejestr

WSTĘP

Dnia 1 stycznia 2021 r. weszła w życie nowelizacja ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny¹, na mocy której dodano do ustawy art. 385⁵, 556⁴, 576⁵², rozszerzając tym samym krąg podmiotów uprawnionych do szczególnej ochrony konsumenckiej³. Przepisy te zgodnie z zamiarem ustawodawcy mają zapewnić przedsiębiorcom będącym osobami fizycznymi, którzy zawierają umowy w warunkach w nich określonych, ochronę przewidzianą dla konsumentów w zakresie stosowania klauzul abuzywnych, rękojmi za wady oraz w zakresie prawa odstąpienia od umowy zawartej na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa⁴. Wprowadzona regulacja budzi jednak wiele wątpliwości zarówno natury teoretycznej, jak i praktycznej. Wynikają one z niejasności pojęć,

¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 1740, z późn. zm.; dalej: k.c.

² Zob. a) art. 385⁵ k.c.: Przepisy dotyczące konsumenta, zawarte w art. 385¹–385³, stosuje się do osoby fizycznej zawierającej umowę bezpośrednio związaną z jej działalnością gospodarczą, gdy z treści tej umowy wynika, że nie posiada ona dla niej charakteru zawodowego, wynikającego w szczególności z przedmiotu wykonywanej przez nią działalności gospodarczej, udostępnionego na podstawie przepisów o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej; b) art. 556⁴ k.c.: Zawarte w niniejszym dziale [rękojmią za wady] przepisy dotyczące konsumenta, z wyjątkiem art. 558 § 1 zdanie drugie, stosuje się do osoby fizycznej zawierającej umowę bezpośrednio związaną z jej działalnością gospodarczą, gdy z treści tej umowy wynika, że nie posiada ona dla tej osoby charakteru zawodowego, wynikającego w szczególności z przedmiotu wykonywanej przez nią działalności gospodarczej, udostępnionego na podstawie przepisów o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej; c) art. 576⁵ k.c.: Przepisy dotyczące konsumenta, zawarte w niniejszym dziale (roszczenie sprzedawcy w związku z wadliwością rzeczy sprzedanej), stosuje się do osoby fizycznej zawierającej umowę bezpośrednio związaną z jej działalnością gospodarczą, gdy z treści tej umowy wynika, że nie posiada ona dla tej osoby charakteru zawodowego, wynikającego w szczególności z przedmiotu wykonywanej przez nią działalności gospodarczej, udostępnionego na podstawie przepisów o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

³ Ustawa z dnia 31 lipca 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych (Dz.U. z 2019 r., poz. 1495, z późn. zm.).

⁴ Druk sejmowy VIII kadencji nr 3622, pkt II.1.1, s. 3, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3622> (dostęp: 21.09.2021 r.).

jakimi posługuje się ustawodawca, jak również z nadania decydującego znaczenia danym znajdującym się w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) przy kwalifikacji umów pod kątem ich zawodowego charakteru.

CEL REGULACJI

W ustawodawstwie polskim konsument został objęty szczególną ochroną ze względu na to, że co do zasady ma znacznie słabszą pozycję rynkową od przedsiębiorcy. Wyodrębnienie kategorii konsumentów zostało dokonane nie ze względu na stan wiedzy czy znajomości rzeczy konkretnych osób, lecz z uwagi na ich „strukturalną słabość rynkową”⁵. W literaturze wskazuje się, że znacznie silniejsza pozycja ekonomiczna oraz społeczna i organizacyjna przedsiębiorcy wymaga zapewnienia konsumentowi równorzędności materialnej, rzeczywistej, dającej mu niezbędne „wyprzedzenie” (*handicap*) w relacjach z przedsiębiorcą⁶. Zapewnienie równorzędności konsumentów następuje między innymi poprzez odwołanie się do koncepcji bezskuteczności klauzul czy „ratowania” umowy przez jej uzupełnienie przepisami prawa⁷. Jak do tej pory wszyscy przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą byli w jednakowej sytuacji prawnej bez względu na rozmiary prowadzonej działalności, możliwości techniczne oraz organizacyjne. Ustawodawca nie zwracał uwagi na to, że przedsiębiorca będący osobą fizyczną lub nawet osobą prawną, ale z niewielkim majątkiem, kupujący te same rzeczy do prowadzonego przedsiębiorstwa, ale poza zakresem przedmiotowym własnej działalności gospodarczej, jest w takiej samej pozycji rynkowej jak konsument. Nie jest on przecież profesjonalistą w dziedzinach odległych od przedmiotu swojej działalności gospodarczej. Nie można też od niego wymagać zatrudniania specjalistów w każdej dziedzinie, jeśli zatrudnia on kilka lub kilkanaście osób⁸. Wprowadzona regulacja ma na celu objęcie przedsiębiorców będących w takiej samej pozycji rynkowej jak konsumenci ochroną przysługującą dotychczas wyłącznie konsumentom. W uzasadnieniu projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych wskazano, iż przedsiębiorca dokonujący czynności prawnej z innym przedsiębiorcą, gdy

⁵ S. Klaus, *Komentarz do art. 22¹ k.c.*, (w:) M. Fras, M. Habdas (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125)*, LEX/el. 2018.

⁶ T. Sokołowski, *Komentarz do art. 22¹ k.c.*, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna*, LEX/el. 2012.

⁷ E. Łętowska, *Wprowadzenie do części ogólnej zobowiązań*, (w:) K. Osajda (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 5. Prawo zobowiązań – część ogólna*, Legalis/el. 2020.

⁸ W. Katner, J. Pisuliński, *Sprzedaż*, (w:) J. Rajski (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 7. Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Legalis/el. 2018.

nie dysponuje on odpowiednią wiedzą i doświadczeniem koniecznym do oceny przedmiotu tej czynności, nie może korzystać z ochrony konsumenckiej, mimo że znajduje się w tym zakresie w tej samej sytuacji, w jakiej znajduje się konsument (z założenia podmiot nieprofesjonalny)⁹. Wydaje się zatem, że zrównanie sytuacji prawnej konsumenta z osobą fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą w zakresie, w jakim nie ma ona profesjonalnej wiedzy i możliwości techniczno-organizacyjnych, jest w pełni uzasadnione.

DEFINICJE USTAWOWE

Wnikliwa analiza wprowadzonej do Kodeksu cywilnego zmiany wymaga przytoczenia definicji konsumenta oraz przedsiębiorcy. Zgodnie z art. 22¹ k.c. za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Podmiot ten jest ostatnim ogniwem w wymianie rynkowej, podmiotem zaopatrującym i przerywającym krążenie towaru¹⁰. Natomiast zgodnie z art. 43¹ k.c. przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33¹ § 1, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową. Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców¹¹ w art. 4 ust. 1 i 2 wskazuje, iż przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca działalność gospodarczą. Przedsiębiorcami są także wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej. Definicja ta, bardzo zbliżona do zawartej w art. 43¹ k.c., nie wyodrębnia jednak działalności zawodowej od działalności gospodarczej¹². Została ona wprowadzona na potrzeby prawa publicznego, niemniej jednak w doktrynie zwrócono uwagę, że definicja publicznoprawna przedsiębiorcy może być pomocna w interpretacji cywilnoprawnego pojęcia przedsiębiorcy zwłaszcza ze względu na sformułowania art. 3 u.p.p. wskazujące na cechy działalności gospodarczej, takie jak jej zarobkowy charakter oraz zorganizowany i ciągły sposób jej wykonywania¹³. Definicja przedsiębiorcy uregulowana jest również w innych aktach prawnych, ale pozostaje to poza zakresem niniejszego opracowania.

⁹ Druk sejmowy VIII kadencji nr 3622, pkt II.1.1, s. 3.

¹⁰ E. Łętowska, *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 2002, s. 40.

¹¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 162; dalej: u.p.p.

¹² M. Dziurda, (w:) J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2018.

¹³ W. Popiołek, *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz. Art. 1–449¹⁰*, Legalis/el. 2020.

DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

Ustawodawca w Kodeksie cywilnym nie określił, czym jest działalność gospodarcza. Przy wykładni tego pojęcia należy, jak już wcześniej wyjaśniono, pomocniczo stosować art. 3 u.p.p., zgodnie z którym działalność gospodarcza jest to zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły. P. Pinor słusznie przyjmuje, że charakter zarobkowy działalności oznacza, iż powinna ona stanowić źródło utrzymania przedsiębiorcy, jednak za wystarczające należy uznać, aby działalność ta dawała możliwość uzyskania przychodu. Działalność gospodarcza powinna być prowadzona w sposób zorganizowany i ciągły, zatem nie jest przedsiębiorcą osoba, która podejmuje jedynie dorywczo określoną działalność. Działalność prowadzona w sposób zorganizowany i ciągły przyjmuje z reguły postać prowadzenia przedsiębiorstwa. W literaturze wyróżnia się następujące formy prowadzenia działalności gospodarczej: zatrudnienie zarobkowe, wykonywanie wolnego zawodu, wykonywanie rzemiosła, prowadzenie przedsiębiorstwa, prowadzenie gospodarstwa rolnego. Wyliczenie to nie ma jednak charakteru rozłącznego, w tym znaczeniu, że wykonywanie wolnego zawodu czy wykonywanie rzemiosła może także przybrać postać prowadzenia przedsiębiorstwa¹⁴. Na mocy art. 2 wcześniej obowiązującej ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej¹⁵ działalność gospodarczą stanowiła zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły. W uzasadnieniu projektu ustawy – Prawo przedsiębiorców, która w art. 3 wprowadziła obecnie obowiązującą definicję działalności gospodarczej, wskazano, iż prywatnoprawna definicja przedsiębiorcy (art. 43¹ k.c.), z uwagi na tradycję i pewną specyfikę, odróżnia działalność gospodarczą przedsiębiorcy od jego działalności zawodowej. Rozróżnienie to obecnie ma jednak znaczenie głównie historyczne, a jego celem jest przesądzenie, że osoby wykonujące działalność zawodową są również przedsiębiorcami. W tym miejscu należy bowiem przypomnieć, że osoby wykonujące tzw. wolne zawody niegdyś co do zasady nie były uznawane za przedsiębiorców (kupców), chyba że prowadziły one przedsiębiorstwo zarobkowe. Obecnie każdą działalność zawodową można uznać za działalność gospodarczą, jeśli ma ona charakter zarobkowy, zorganizowany i ciągły. W treści projektowanego art. 3 u.p.p. nie ma więc potrzeby wskazywać, że pojęcie działalności gospodarczej obejmuje również działalność zawodową¹⁶. Wykładnię tą dzielącą

¹⁴ P. Pinior, *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) M. Fras, M. Habdas (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125)*, LEX/el. 2018.

¹⁵ Dz.U. nr 173, poz. 1807.

¹⁶ Druk sejmowy VIII kadencji nr 2051, ust. 2, s. 21–22, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2051> (dostęp: 21.09.2021 r.).

również przedstawiciele doktryny¹⁷. L. Żelechowski przyjmuje, iż zmiana ta nie była zamierzona jako wyłączająca pojęcie działalności zawodowej z zakresu pojęcia działalności gospodarczej w świetle prawa przedsiębiorców oraz, że obecnie każdą działalność zawodową można uznać za działalność gospodarczą, jeśli ma charakter zarobkowy, zorganizowany i ciągły¹⁸.

DZIAŁALNOŚĆ ZAWODOWA

Pojęcie działalności zawodowej, podobnie jak działalności gospodarczej, nie zostało w Kodeksie cywilnym zdefiniowane, mimo że ustawodawca kilkakrotnie się nim posłużył. W literaturze przyjmuje się, że dotyczy ono głównie czynności wykonywanych zarobkowo przez przedstawicieli wolnych zawodów¹⁹. L. Żelechowski pisze, iż termin „działalność zawodowa” dotyczy w pierwszej kolejności tzw. wolnych zawodów. Pojęcie wolnego zawodu nie jest zdefiniowane ustawowo. Przykładowe wyliczenie wolnych zawodów znajduje się w art. 88 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych²⁰, który określa, kto może być partnerem w spółce partnerskiej. Powiązanie działalności zawodowej z pojęciem wolnego zawodu sprawia, iż przedsiębiorcami prowadzącymi działalność zawodową mogą być jedynie osoby fizyczne²¹. Natomiast E. Gniewek podkreśla, że „działalność zawodowa”, traktowana jako „wykonywanie zawodu”, jest cechą aktywności człowieka w obrębie jego „profesji”, wypada też uznać, że jedynie osoby fizyczne są „przedsiębiorcami” ze względu na prowadzenie działalności zawodowej. Chodzi tutaj o profesjonalne, zarobkowe, ciągłe wykonywanie określonego „zawodu”, szczególnie „wolnego zawodu”. W stosunku do „działalności gospodarczej” różnica polega na braku „zorganizowanego przedsiębiorstwa” (w znaczeniu przedmiotowym) służącego do prowadzenia podjętej

¹⁷ M. Dziurda, *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2018.

¹⁸ Żelechowski Ł., *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) K. Osajda (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis/el. 2018.

¹⁹ P. Nazaruk, *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, LEX/el. 2019.

²⁰ Tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 1526, z późn. zm.; dalej: k.s.h. Zgodnie z art. 88 k.s.h. partnerami w spółce mogą być osoby uprawnione do wykonywania następujących zawodów: adwokata, aptekarza, architekta, inżyniera budownictwa, biegłego rewidenta, brokera ubezpieczeniowego, doradcy podatkowego, maklera papierów wartościowych, doradcy inwestycyjnego, księgowego, lekarza, lekarza dentysty, lekarza weterynarii, notariusza, pielęgniarki, położnej, fizjoterapeuty, radcy prawnego, rzeczownika patentowego, rzeczoznawcy majątkowego i tłumacza przysięgłego.

²¹ Ł. Żelechowski, *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) K. Osajda (red.), *Kodeks...*, *passim*.

działalności²². W doktrynie przyjmuje się również, że wykonywanie zawodu, w tym także tzw. wolnego zawodu, polega na osobistym i samodzielny wykonywaniu wewnętrznie spójnego zbioru czynności (zadań) wymagających określonych kwalifikacji (wiedzy lub umiejętności), systematycznie i odpłatnie oraz w granicach obowiązującego porządku prawnego. Z tego względu podmiotami wykonującymi zawody (profesje) mogą być wyłącznie osoby fizyczne, które dysponują odpowiednimi dla danego zawodu kwalifikacjami i umiejętnościami²³. Jak słusznie zauważa J. Wiak, nie można ograniczać zakresu działalności zawodowej wyłącznie do wykonywania wolnych zawodów, gdyż pojęcie „działalność zawodowa” pojawia się także w innych przepisach Kodeksu cywilnego²⁴, w tym w art. 429, 736 i 751. W ocenie większości przedstawicieli doktryny działalność zawodowa jest rodzajem działalności gospodarczej²⁵. Utożsamianie działalności zawodowej z działalnością gospodarczą nie jest niestety w przepisach Kodeksu cywilnego przeprowadzone w sposób konsekwentny. Najbardziej jest to widoczne w przepisie art. 118 k.c., który 3-letni termin przedawnienia roszczeń wiąże tylko z prowadzeniem działalności gospodarczej, a nie wspomina wyraźnie o działalności zawodowej²⁶. W uzasadnieniu projektu ustawy wprowadzającej do Kodeksu cywilnego art. 385⁵, 556⁴, 576⁵ wskazano, że w przedstawianej propozycji nawiązano do znanego prawu cywilnemu wyrażenia „charakter zawodowy”. Jest ono użyte w art. 355 § 2 k.c. normującym miernik należytej staranności przyjmowany dla przedsiębiorcy – dłużnika. Przedsiębiorca byłby traktowany w określonych sytuacjach jak konsument jedynie przy zawieraniu umów nieposiadających dla niego charakteru zawodowego, których nie zawiera w ramach dokonywanych codziennie czynności wynikających z przedmiotu działalności gospodarczej²⁷. Przepis art. 355 § 2 k.c. nie definiuje jednak, czym jest zawodowy charakter działalności, wskazuje jedynie, że należyta staranność przy wykonaniu zobowiązania ustala się z uwzględnieniem zawodowego charakteru działalności. Jak stwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 lipca 2019 r., IV CSK 363/18²⁸, nie oznacza to podwyższonej staranności przedsiębiorcy wobec przeciętnej (ogólnej) wymaganej w obrocie powszechnym, lecz o należytej staranności zawodową, której wzorce są budowane od razu z uwzględnieniem

²² E. Gniewek, *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis/el. 2019.

²³ A. Janiak, *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna*, LEX/el. 2012.

²⁴ J. Wiak, *Rozszerzenie ochrony konsumenckiej w kodeksie cywilnym*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2020, nr 5, s. 35.

²⁵ Tak np.: P. Nazaruk, *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.), *Kodeks...*, *passim*.

²⁶ M. Kępiński, *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) M. Gutowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1–352*, t. I, Legalis/el. 2018.

²⁷ Druk sejmowy VIII kadencji nr 3622, pkt II.1.1, s. 3.

²⁸ LEX nr 2691628.

profesjonalności podmiotów, której dotyczą. Co przy tym istotne, należyta staranność dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej, którą określa się przy uwzględnieniu zawodowego charakteru tej działalności, oznacza staranność dostosowaną do działającej osoby, przedmiotu, jakiego działanie dotyczy, oraz okoliczności, w jakich działanie to następuje. Innymi słowy, nie można wymagać od przedsiębiorcy, zajmującego się profesjonalnie określoną działalnością, staranności wykraczającej poza zasady prowadzenia tej działalności. Nie chodzi tu bowiem o staranność ponadprzeciętną, ale o staranność, która jest wymagana od profesjonalisty należycie wykonującego określoną działalność gospodarczą²⁹. Należy także podkreślić, że wykonywanie działalności zawodowej występuje w sytuacji, gdy dany podmiot nie tylko pełni na co dzień określoną funkcję, ale także w tej właśnie funkcji występuje w konkretnym zobowiązaniu³⁰. Zasadne wydaje się rozwiązanie zaproponowane przez K. Zagrobelnego, który twierdzi, że należy przyjmować, iż przez pojęcie „zawodowy charakter umowy” należałoby rozumieć wyłącznie umowy, na podstawie których przedsiębiorcy świadczą to, co w rzeczywistości mają do zaoferowania klienteli³¹. Dotychczasowe rozważania prowadzą do wniosku, że w obecnym stanie prawnym trudno jest precyzyjnie określić zakres znaczeniowy pojęć „działalność gospodarcza” oraz „działalność zawodowa”. Zarówno doktryna, jak i judykatura używają tych pojęć zamiennie. Należy się zatem zgodzić z J. Wiak, że dodane przepisy wprowadzają chaos terminologiczny³².

BEZPOŚREDNI ZWIĄZEK Z PROWADZENIEM DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Istotne znaczenie dla zastosowania przepisów nadających przedsiębiorcom ochronę przysługującą wcześniej jedynie konsumentom ma także istnienie bezpośredniego związku z działalnością gospodarczą. Z uwagi na praktyczną trudność ustalenia *in casu*, czy związek ten jest pośredni czy bezpośredni, w doktrynie zaproponowano badanie, czy czynność, której dokonuje dana osoba, jest typowa ze względu na rodzaj prowadzonej przez nią działalności³³. Wydaje się to w pełni zasadne. Rozwiązanie to jest pomocne do rozróżnienia umów zawieranych

²⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2019 r., IV CSK 363/18, LEX nr 2691628.

³⁰ P. Machnikowski, *Komentarz do art. 355 k.c.*, (w:) E. Gniewek (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis/el. 2019.

³¹ K. Zagrobelny, *Komentarz do art. 385⁵ k.c.*, (w:) E. Gniewek (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis/el. 2019.

³² J. Wiak, *Rozszerzenie ochrony...*, s. 38.

³³ J. Dybiński, A. Jakubowski, P. Miłkaszewicz, A. Orzeł-Jakubowska, *Komentarz do art. 22¹ k.c.*, (w:) K. Osajda (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis/el. 2020.

w ramach działalności gospodarczej będących w bezpośrednim związku z działalnością zawodową od umów zawieranych w ramach działalności gospodarczej, które takiego związku nie mają. Pomocny w analizie bezpośredniego związku z działalnością gospodarczą jest także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2014 r., V CSK 630/13³⁴, w którym sąd stwierdza, że brak ustawowego określenia przesłanek rozróżnienia bezpośredniego i pośredniego związku czynności prawnej z działalnością gospodarczą lub zawodową pozostawia ich określenie sądom w drodze wykładni art. 22¹ k.c. Punktem odniesienia dla oceny związku czynności prawnej z prowadzoną przez przedsiębiorcę działalnością gospodarczą, jako bezpośredniego lub pośredniego, są konkretne okoliczności danej sprawy istniejące w czasie czynności. Właściwe dla jej dokonania są kryteria rodzaju czynności prawnej i jej przedmiotu, typowego charakteru czynności ze względu na prowadzoną działalność gospodarczą, przeznaczenia nabywanego towaru lub usługi dla celu bezpośrednio lub pośrednio związanego z działalnością. Z kolei Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 3 kwietnia 2020 r., I ACa 622/18³⁵, wskazał, że bezpośredniość powiązania nie oznacza, że każda czynność wykraczająca poza ścisłe ramy określonej branży, w której działa przedsiębiorca automatycznie zapewnia ochronę właściwą konsumentowi. Wykonywanie działalności gospodarczej obejmuje bowiem także czynności zmierzające do stworzenia właściwych warunków do jej wykonywania. Wyrok ten dotyczy co prawda definicji konsumenta, jednak wyznacza również zakres pojęcia czynności dokonywanych w ramach działalności gospodarczej. Należy zatem stosować go *per analogiam*. Doktryna i judykatura jak do tej pory szczątkowo wypowiadały się na temat różnicy pomiędzy wykonywaniem działalności zawodowej a działalności gospodarczej ze względu na brak praktycznej doniosłości tego rozróżnienia. Tym bardziej nie zwracano uwagi na różnice pomiędzy bezpośrednim związkiem czynności prawnej z wykonywaną działalnością gospodarczą a bezpośrednim związkiem między wykonywaną działalnością zawodową. Na skutek wprowadzenia do Kodeksu cywilnego omawianych zmian wydaje się to jednak konieczne.

USTALENIE ZAWODOWEGO CHARAKTERU CZYNNOŚCI PRZEDSIĘBIORCY NA PODSTAWIE DANYCH ZAMIESZCZONYCH W CENTRALNEJ EWIDENCJI I INFORMACJI O DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej jest prowadzonym w systemie teleinformatycznym rejestrem przedsiębiorców będących

³⁴ OSNC 2015, nr 7–8, poz. 96.

³⁵ LEX nr 3044775.

osobami fizycznymi. CEIDG jest rejestrem publicznym o typie podmiotowym, cechą wyróżniającą go jest uniwersalny i powszechny charakter oraz funkcje niewiążące się z ograniczeniem swobody działalności gospodarczej. Rejestracja w CEIDG stanowi spełnienie podstawowego obowiązku wiążącego się z podjęciem działalności gospodarczej przez osoby fizyczne³⁶. Dane dotyczące przedsiębiorcy są ujawniane w rejestrze jedynie na podstawie złożonego przez przedsiębiorcę oświadczenia. Za niebezpieczne należy zatem uznać przypisywanie *ex lege* znaczenia w sferze cywilnoprawnej oświadczeniom pochodzącym od jednej tylko strony czynności prawnej, ujawnionym ponadto w rejestrze o charakterze publicznym, który nie był nigdy projektowany z myślą o regulacji stosunków cywilnoprawnych³⁷. Wpis w CEIDG powinien mieć jedynie znaczenie dowodowe przy ustalaniu, czy dana czynność ma bezpośredni związek z prowadzoną przez przedsiębiorcę działalnością gospodarczą lub zawodową, jednakże ów związek należy badać w świetle całokształtu okoliczności zawarcia określonej umowy³⁸. Nie jest zatem zasadne przypisanie wpisowi do rejestru decydującego znaczenia w zakresie kwalifikacji prawnej umów zawieranych przez przedsiębiorców. Kolejnym problemem przy zastosowaniu analizowanej regulacji jest to, że na rynku funkcjonują przedsiębiorcy prowadzący jednoosobową działalność gospodarczą, którzy nie są zarejestrowani w CEIDG. Zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie ukształtował się dominujący pogląd, że wpis do rejestru nie jest warunkiem niezbędnym do uzyskania statusu przedsiębiorcy³⁹. Powstaje zatem problem, czy przedsiębiorca taki jest uprawniony do skorzystania ze szczególnej ochrony, czy należy go traktować jak przedsiębiorcę dokonującego czynności prawnej związanej bezpośrednio z prowadzoną działalnością gospodarczą, która ma dla niego charakter zawodowy. Wydaje się, że z jednej strony sądy powszechne, aby pozostać w zgodzie z wcześniej prezentowanym stanowiskiem Sądu Najwyższego, iż dokonanie wpisu nie ma znaczenia dla uzyskania statusu przedsiębiorcy, będą przyznawały takiemu podmiotowi szczególną ochronę. Z drugiej strony nie wydaje się być zasadne przyznawanie szczególnej ochrony

³⁶ E. Komierzyńska-Orlińska, A. Żywicka, *Komentarz do ustawy o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punktach Informacji dla Przedsiębiorcy*, LEX/el. 2019.

³⁷ D. Rogoziński, *Problem stosowania art. 385⁵ k.c. w stosunkach ubezpieczenia gospodarczego z udziałem banków*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2020, nr 4, s. 26.

³⁸ P. Miłośzewicz, *Komentarz do art. 385⁵ k.c.*, (w:) K. Osajda (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis/el. 2020.

³⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2014 r., I CSK 364/13, LEX nr 1523432: „Stosowny wpis nie jest warunkiem niezbędnym dla uzyskania statusu przedsiębiorcy, gdyż decyduje o tym jedynie faktyczne podjęcie i wykonywanie działalności gospodarczej. Zgłoszenie i wpis do ewidencji działalności gospodarczej stanowi tylko podstawę rozpoczęcia działalności gospodarczej w rozumieniu jej legalizacji i nie jest zdarzeniem ani czynnością utożsamianą z podjęciem takiej działalności. Określenie przez samego przedsiębiorcę daty rozpoczęcia działalności wpisywanej do ewidencji powoduje jedynie istnienie domniemania faktycznego, że ta działalność została podjęta oraz że jest prowadzona, jeśli odpowiedni wpis figuruje nadal w rejestrze”.

podmiotowi, który na skutek własnych zaniedbań pozbawił drugą stronę umowy możliwości zweryfikowania, jaki charakter ma dokonywana czynność prawna. Ponadto wprowadzona regulacja powoduje problemy natury praktycznej. Niejednokrotnie przeanalizowanie przez przedsiębiorców wpisów do CEIDG ich kontrahentów, będących osobami fizycznymi prowadzącymi jednoosobową działalność gospodarczą, będzie nastroczało wielu trudności w sytuacji, gdy (co wcale nie jest rzadkie) w CEIDG jest ujawnionych bardzo wiele kodów PKD⁴⁰. Poza tym można się spodziewać, że przedsiębiorcy, aby korzystać z rozszerzonej ochrony konsumenckiej, będą deklarować tylko jeden rodzaj działalności, co negatywnie wpłynie na realizację celów rejestru. Należy więc uznać, że ustalenie zawodowego charakteru czynności przedsiębiorcy na podstawie danych zamieszczonych w CEIDG jest nietrafnym zabiegiem ustawodawcy.

OCENA NOWELIZACJI

Przyznanie drobnym przedsiębiorcom szerszego zakresu ochrony w stosunkach prawnych między przedsiębiorcami o nieporównywalnie silniejszej pozycji rynkowej jest niewątpliwie słusznym rozwiązaniem. Zapewniłoby to zrównanie szans wszystkich uczestników rynku. Realizacja tego celu wymaga jednak kompleksowego przeglądu istniejących uregulowań, a nie incydentalnych i przypadkowych zmian w przepisach Kodeksu cywilnego⁴¹. Niezbędna jest również analiza przepisów innych ustaw, w tym ustawy – Prawo przedsiębiorców, oraz aktów prawnych, które regulują konkretne stosunki prawne, np. umowy o świadczenie usług finansowych, gdzie sytuacja drobnych przedsiębiorców jest niejednokrotnie wyjątkowo niekorzystna. Ponadto obecna regulacja objęła ochroną tylko osoby fizyczne prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą, na których spoczywa obowiązek wpisu w rejestrze CEIDG. Ustawodawca pominął przy tym inne podmioty, których pozycja rynkowa jest taka sama, a niejednokrotnie nawet słabsza. Przykładem są jednoosobowe spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, których jedyny wspólnik często nie ma doświadczenia w kontraktowaniu, jak również nie posiada większego majątku. Co więcej, nawet przedsiębiorca prowadzący jednoosobową działalność gospodarczą, zarejestrowany w CEIDG jest chroniony przed postanowieniami umownymi rażąco naruszającymi jego interesy na podstawie art. 385¹ k.c. jedynie przy zawieraniu umowy z innym przedsiębiorcą. Ochrona ta nie obejmuje jednostronnych czynności prawnych, takich jak np. wypowiedzenie umowy. Zastrzeżenia budzi również fakt, że ustawodawca

⁴⁰ J. Jasińska, *Komentarz do art. 385⁵ k.c.*, (w:) M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis/el. 2020.

⁴¹ *Ibidem*.

dopuszczył możliwość ograniczenia oraz wyłączenia odpowiedzialności z tytułu rękojmi na zasadach ogólnych w sytuacji, gdy kupującym jest przedsiębiorca prowadzący jednoosobową działalność gospodarczą podlegający wpisowi do CEIDG. Powoduje to, że sytuacja drobnego przedsiębiorcy znacząco różni się od sytuacji konsumenta. Przedsiębiorcy posiadający silną pozycję rynkową nadal będą mogli wykorzystać swoją przewagę, wyłączając lub ograniczając swoją odpowiedzialność za wady rzeczy wystarczające będzie umieszczenie w umowie odpowiedniej klauzuli. Część przedstawicieli doktryny twierdzi, że dodane przepisy są zbędne oraz zawierają wewnętrzne i systemowe sprzeczności⁴². Przyjmuje się także, że już obecnie osoby prowadzące działalność gospodarczą lub zawodową są objęte ochroną konsumencką, jeśli dokonują czynności niezwiązane lub związane jedynie pośrednio z ich działalnością gospodarczą lub zawodową. Należy również zaznaczyć, że w przypadku umów o podwójnym skutku osoba może zostać uznana za konsumenta, gdy cel handlowy nie jest dominujący w ogólnym kontekście umowy⁴³. Ponadto sformułowanie „przepisy o ochronie konsumentów stosuje się do przedsiębiorcy” jest semantycznie niejasne⁴⁴. Redakcja nowo wprowadzonych przepisów budzi wątpliwości interpretacyjne, niemniej jednak wniosek, iż dodane przepisy są z tego powodu zbędne, jak również, że nie rozszerzają kręgu podmiotów objętych ochroną konsumencką, jest zbyt daleko idący. Skoro ustawodawca wprowadził do Kodeksu cywilnego zmiany, trzeba by dokonać wykładni zarówno nowych przepisów, jak i już wcześniej obowiązujących w taki sposób, aby zapewnić spójność systemu prawnego. Należy przyjąć rozwiązanie zapewniające uczestnikom obrotu możliwość funkcjonowania zarówno w sferze działalności gospodarczej, jak i prywatnej w sposób zabezpieczający interesy wszystkich zainteresowanych. Przemawia za tym też fakt, że przyznanie przedsiębiorcy nieposiadającemu profesjonalnej wiedzy w zakresie zawieranej umowy na równi z ochroną przyznaną dotychczas jedynie konsumentom jest akceptowane społecznie, jak również pozytywnie oceniane przez doktrynę. Należy dokonać wykładni pojęcia „zawodowy charakter” w świetle nowych przepisów, uwzględniając wzajemną relację pomiędzy terminami „działalność zawodowa” a „działalność gospodarcza”, nie poprzestając jak dotychczas na przyjęciu, że działalność zawodowa jest rodzajem działalności gospodarczej. Podsumowując, należy stwierdzić, że wprowadzone zmiany niewątpliwie skutkują brakiem pewności prawa zarówno po stronie przedsiębiorców, jak i konsumentów. Niemniej jednak, zakładając, że sądownictwo powszechne nie przyjmie, iż wprowadzone normy są zbędne oraz przeprowadzi ich konstruktywną wykładnię, to przedsiębiorcy prowadzący jednoosobową działalność gospodarczą podlegający wpisowi do CEIDG zyskali szerszy zakres ochrony prawnej.

⁴² J. Wiak, *Rozszerzenie ochrony...*, s. 38.

⁴³ M. Namysłowska, (w:) D. Karczewska (red.), *Ustawa o prawach konsumenta*, Warszawa 2015, s. 14.

⁴⁴ P. Miślaszewicz, *Komentarz do art. 385⁵ k.c.*, (w:) K. Osajda (red.), *Kodeks...*, *passim*.

REFERENCES

- Dybiński J., Jakubowski A., Mikłaszewicz P., Orzeł-Jakubowska A., *Komentarz do art. 22¹ k.c.*, (w:) K. Osajda (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis/el. 2020
- Dziurda M., (w:) J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2018
- Dziurda M., *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2018
- Gniewek E., *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny komentarz*, Legalis/el. 2019
- Janiak A., *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna*, LEX/el. 2012
- Jasińska J., *Komentarz do art. 385⁵ k.c.*, (w:) M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis/el. 2020
- Katner W., Pisuliński J., *Sprzedaż*, (w:) J. Rajski (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 7. Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Legalis/el. 2018
- Kępiński M., *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) M. Gutowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1–352*, t. I, Legalis/el. 2018
- Klaus S., *Komentarz do art. 22¹ k.c.*, (w:) M. Fras, M. Habdas (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125)*, LEX/el. 2018
- Komierzyńska-Orlińska E., Żywicka A., *Komentarz do ustawy o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punktach Informacji dla Przedsiębiorcy*, LEX/el. 2019
- Łętowska E., *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 2002
- Łętowska E., *Wprowadzenie do części ogólnej zobowiązań*, (w:) K. Osajda (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 5. Prawo zobowiązań – część ogólna*, Legalis/el. 2020
- Machnikowski P., *Komentarz do art. 355 k.c.*, (w:) E. Gniewek (red.), *Kodeks cywilny komentarz*, Legalis/el. 2019
- Mikłaszewicz P., *Komentarz do art. 385⁵ k.c.*, (w:) K. Osajda (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis/el. 2020
- Namysłowska M., (w:) D. Karczewska (red.), *Ustawa o prawach konsumenta*, Warszawa 2015
- Nazaruk P., *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) J. Ciszewski, P. Nazaruk (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, LEX/el. 2019
- Pinior P., *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) M. Fras, M. Habdas (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125)*, LEX/el. 2018
- Popiołek W., *Komentarz do art. 43¹ k.c.*, (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz. Art. 1–449¹⁰*, Legalis/el. 2020
- Rogoziński D., *Problem stosowania art. 385⁵ k.c. w stosunkach ubezpieczenia gospodarczego z udziałem banków*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2020, nr 4
- Sokołowski T., *Komentarz do art. 22¹ k.c.*, (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna*, LEX/el. 2012
- Wiak J., *Rozszerzenie ochrony konsumenckiej w kodeksie cywilnym*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2020, nr 5

Zagrobelny K., *Komentarz do art. 385⁵ k.c.*, (w:) E. Gniewek (red.), *Kodeks cywilny komentarz*, Legalis/el. 2019

Żelechowski Ł., *Komentarz do art. 43^l k.c.*, (w:) K. Osajda (red.), *Kodeks cywilny komentarz*, Legalis/el. 2018